

هانس کریستیان آندرسن

۰ مینا اخباری آزاد

در هر چیز و هر کاری دست شیاطین، اجنه و موجودات ناشناخته را مشاهده می‌کرد. درواقع آندرسن بسیاری از قصه‌های قیمتی فرهنگ عame را از او شنیده است. پدربرگ مادری هانس، در پیری تعادل روانی خود را از دست داد و در کوچه و بازار مضمکه کودکان شد. جالب است که چنین اطلاعاتی در زندگی نامه‌ای که آندرسن درباره خود نوشته، دیده نمی‌شود. آندرسن از وضع فلاتکت بار خانواده و اوضاع خفت بار زندگی پدربرگ خود چیزی نگفته است. او پدربرگش را کشاورز ثروتمندی معرفی می‌کند که در اثر حوادث و بلایای طبیعی ورشکسته و آواره و به همین سبب، به بیماری روحی دچار می‌شود.

اما پدر هانس با این که تحصیلات کافی نداشت، مردی بود آزاداندیش و اهل مطالعه. او به خواندن داستان و نمایشنامه علاقه‌مند بود و به رغم فقر مالی، کتاب‌های زیادی داشت که پس از خواندن، آن‌ها را برای هانس بازگو می‌کرد. پدر هانس که به دلیل فقر هرگز توانسته بود تحصیلات خود را به انجام برساند، حسرت

هانس کریستین آندرسن^۱ از بزرگ‌ترین نویسنده‌گانی است که در پیشرفت ادبیات کودکان هم نقش بزرگی داشته. او از نخستین نویسنده‌گانی به شمار می‌رود که قصه‌هایش تصویرگر عالم کودکی است. آندرسن از دنیای کودک درک عمیقی داشت؛ تا جایی که او را «تفسیرگر مفهوم کودکی» نامیده‌اند.^۲ او در طول دوران نویسنده‌گی خود، بیش از ۱۵۰ قصه به رشته تحریر درآورد که هر کدام از جذابیتی خاص برخوردارند و این قصه‌ها به چندین زبان در سراسر دنیا ترجمه و به چاپ رسیده‌اند.

هانس کریستین آندرسن، در ۲ آوریل سال ۱۸۰۵ میلادی، برابر با ۱۴ فوریه دین که اکنون «روز جهانی کتاب کودک» نامیده می‌شود، در یکی از شهرهای کوچک دانمارک، به نام «اودنسه» (در ۲۲ مایلی کپنه‌اگ)، در خانواده‌ای تنگدست به دنیا آمد. پدرش کفash کم درآمدی بود که به زحمت نان بخور و نمیر خانواده را فراهم می‌کرد و مادرش زنی جوان، از خانواده کشاورزی ورشکسته. او زنی مذهبی، عامی و بسیار خرافی بود که

توضیح کتاب ماه کودک و نوجوان درباره «کریستین» استاد اسماعیل سعادت عضو فرهنگستان زبان و ادب فارسی، طی دیداری یادآور شدند که «کریستین» درست است و نه «کریستین». در نسخه‌های قدیمی از جمله فرهنگ مصاحب و در «دانشنامه زبان و ادب فارسی» نیز که در فرهنگستان زبان مراحل تهیه و انتشار را می‌گذراند، واژه «کریستین» ضبط شده است. بنابراین با اجازه تمام همکاران محترم، مانیز در ویژه‌نامه آندرسن (این شماره) همین واژه را به کار بردۀ‌ایم.

بازیگران نمایش‌نامه ذکر شد، اما این چیزی نبود که او را راضی کند. ناکامی او در تأثیر، به قدری برایش ناگوار بود که بنا به گفته خودش، اگر ایمان پایه‌جایش به خداوند نبود، حتماً خود را کشته بود.

آندرسن پس از ناکامی در زمینه تأثیر، تصمیم گرفت به سراغ تحصیل برود و زبان لاتین را فرآگیرد. در آن زمان یادگیری زبان لاتین، شرط مقدماتی پیشرفت در هر کار فرهنگی به شمار می‌آمد. در سال ۱۸۲۲، مردم نیکوکار به نام «جوناس کولین» که کارگردان بود، هانس را تشویق کرد تا به مدرسه برود و پرداخت هزینه زندگی و تحصیل او را بر عهده گرفت. آقای کولین او را به شهر کوچکی در حومه کپنه‌اگ فرستاد و هانس پشت نیمکت مدرسه قرار گرفت. او در این موقع هفده سال داشت، در حالی که میانگین سن همکلاس‌هاش بیش از ۱۱ سال نبود. هانس تحت حمایت آقای کولین و در خانه مدیر مدرسه «گرام» شهر «اسلاکس» که آقای «میزلینگ» نام داشت دوران تحصیلی سختی را آغاز کرد. هانس در فرآگیری زبان لاتین دشواری و دردرس بسیار داشت و چند بار تا مرز مردود شدن و ترک تحصیل پیش رفت. یکی دیگر از مشکلات هانس این بود که می‌خواست از جمله شاعران و تراژدی‌نویسانی چون شکسپیر، گوته، شیلر و والتر اسکات تبدیل شود و به همین دلیل، گاهی به سروdon شعر و تصنیف و تراژدی می‌پرداخت و این کار خلاف نظر آقای «میزلینگ» بود که از او می‌خواست به جای سروdon شعر، تحصیل خود را جدی تر بگیرد. آقای «کولین» نیز با نظر آقای «میزلینگ» موافق بود و می‌خواست هانس پس از پایان تحصیلات، به دانشگاه برود و به فرد مفیدی برای جامعه تبدیل شود. بالاخره آندرسن در ۲۴ سالگی، دوره تحصیل در این مدرسه را به پایان رسانید.

دوران نویسنده‌گی آندرسن کار ادبی خود را از شانزده سالگی، با تصنیف تراژدی و شعر آغاز کرد، ولی ابتدا با شکست‌های پیاپی روبرو شد. تراژدی‌هایی که او برای تأثیر کپنه‌اگ فرستاد، یکی پس از دیگری رد شد. با این همه هانس مأیوس نشد و به سروdon شعر ادامه داد. در سال ۱۸۲۸، او با یکی از شعرای معروف آن زمان دانمارک آشنا شد و این شاعر گاهی اشعار آندرسن را در مجله خود منتشر می‌کرد. در سال ۱۸۳۰، دفتر تازه‌ای از مجموعه اشعار هزل او به چاپ رسید که کم و بیش مورد توجه خوانندگان قرار گرفت و برای نخستین بار درآمدی برای او به همراه آورد. به این ترتیب، هانس توانست برای اولین بار برای مادر پیر خود که هم چنان در «أندنسه» با وضع فلاکت برای زندگی می‌کرد، پولی بفرستد.

آندرسن گذشته از سفر در داخل دانمارک، بارها به اکثر کشورهای اروپایی به خصوص آلمان، سوئد، پاریس، ایتالیا و قسطنطینیه (ترکیه امروزی) سفر کرد و پس از هر سفر، فکرش باورتر و ذوقش بیشتر تحریک

نرفتن به دانشگاه پیوسته رنجش می‌داد. او با خواندن کتاب‌های داستان و نمایش‌نامه و بزرگداشت علم و ادب، از اوان کودکی در دل پسر خود، میل به تحصیل و علاقه به مطالعه را برآورده.

آندرسن در زندگی‌نامه خوبی، ساعتی را که با پدر به شنیدن نمایش‌نامه و خواندن کتاب و گردش در جنگل می‌گذرانید، تنها اوقات خوش خود در آن زمان می‌داند. وی در نامه‌ای که در سال ۱۸۵۲، به یکی از حامیان خود نوشته است، می‌گوید که پدرش کتاب‌های زیادی داشت که او با اشتیاق وصف ناپذیری آن‌ها را می‌خواند؛ کتاب «هزار و یک شب» از جمله این کتاب‌ها بود.

اما این روزهای خوش زندگی با پدر دیری نپایید، زیرا پدر هانس به امید این که روزی افسر شود و زندگی خود را بهبود بخشد، به جنگ رفت و در

حال بیماری بازگشت و به زودی مرد. این اولین غم واقعی هانس بود. مادرش شوهر دیگری انتخاب کرد و برای گذران زندگی و نگهداری از پسرش، ناچار به رختشویی در خانه‌های مردم شد. به همین دلیل، پسر کوچک ساعتها در خانه تنها می‌ماند. سرگرمی او در تنهایی، بازی با عروسک‌هایی بود که پدرش برای او درست کرده بود. هانس با عروسک‌ها نمایش می‌داد، لباس‌های مختلف درست می‌کرد و به آن‌ها می‌پوشاند، با آن‌ها سخن می‌گفت و خیال‌پردازی می‌کرد. هانس کریستیان آندرسن، در ۱۴ اوت ۱۸۷۵، در سن ۷۰ سالگی در کپنه‌اگ درگذشت.

تحصیلات آندرسن

هانس را در پنج سالگی به مدرسه فرستادند تا خواندن یاد بگیرد. معلم اولش مردی خشن بود که او را از مدرسه فراری داد، اما او را به مدرسه دیگری فرستادند و هانس توانست خواندن را فرآگیرد.

سرانجام هانس در سال ۱۸۱۹، یعنی در ۱۴ سالگی، پس از تحصیلات نامرتب ابتدایی و اندوختن کمی پول، به دلیل علاوه‌ای که به تأثیر داشت و علی رغم میل مادر که می‌خواست او را به عنوان شاگرد پیش یک خیاط بفرستد، با یک گروه تأثیر که به ادنسه آمده بود، راهی کپنه‌اگ پایتخت دانمارک شد.

هانس برای راهیابی به تأثیر، به خوانندگی روی آورد. یکی از خوانندگان معروف کپنه‌اگ هم حاضر شد از روی خیرخواهی به او کمک کند. ابتدا همه چیز به خوبی پیش می‌رفت و هانس موقفيت‌هایی هم به دست آورد، ولی دوره بلوغ فرارسید و صدای او تغییر کرد. ناگزیر معلم‌ش از او عذرخواست و کار تعلیم را تعطیل کرد.

پس از مدتی، او تصمیم گرفت برای ورود به تأثیر، به تمرین باله بپردازد. او تمرین‌های سختی را آغاز کرد، اما پس از چندی به او گفته شد که استعداد لازم برای چنین کاری را ندارد و آخرین تلاش او برای ورود به تأثیر، بازی در یک نمایش‌نامه، در یک نقش بی‌اهمیت بود. البته اسمش در لیست

و لباسش را می‌کشد و می‌خواهد با او صحبت کند که مادرش فریاد می‌زند «کجا می‌روی؟ چرا مزاحم این آقای ناشناس خارجی می‌شوی؟» و بچه پاسخ می‌دهد: «اما مادر، این آقا ناشناس نیست، او هانس کریستیان آندرسن است!»

هانس کریستیان آندرسن هرگز ازدواج نکرد و تا پایان عمر با عشق و علاقه خاص خود به کودکان، آثار بسیار زیبایی برای آن‌ها به رشته تحریر درآورد. آندرسن در زندگی نامه خود می‌نویسد: «زندگی من مثل یک قصه پریان زیبا است، شاد و پر از حادثه.»

بررسی شخصیت هانس کریستیان آندرسن

هانس از خردسالی کودکی تنها و گوشه‌گیر بود. او پسرکی زشت بود که بسیار لوس و زودرنج بار آمده، همبازی زیادی نداشت و از کوچک‌ترین ناملايمتی به گریه می‌افتاد و این عادتی بود که در سال‌های بعد هم می‌توان گفت دست از سر او برنداشت. به همین دلیل، غالباً در خانه تنها می‌ماند و با عروسک‌هایش بازی می‌کرد.

هانس در هفت سالگی امکانی به دست آورد که هر روز به تأثر برود. به این ترتیب که قرار شد هر روز به ازای فروش تعدادی از بیلیت‌های تأثر، یک بیلیت هم برای خود بردارد. هانس با دیدن اولین نمایش، سخت شیفته تأثر شد. در خاطراتش می‌گوید که هر روز ساعتها جلوی آینه می‌ایستاد و در حالی که سفرهای را به عنوان ردا بر دوش می‌انداخت، نقش قهرمانان نمایش نامه‌ها را بازی می‌کرد. اما با این که هانس بچه زیبایی نبود، به دلیل پاکی و صفا و نوعی جسارت کودکانه، مورد توجه بزرگسالان و اعیان قرار می‌گرفت؛ تا به آن جا که او را به خانه خود می‌خواندند و کمکش می‌کردند. هانس از همان کودکی، به

قدرت آرزو و رسیدن به خواسته خود اطمینان داشت. با صفاتی طینت و اصلتی که داشت، هرگز در بی تقلید از دیگران نبود و همیشه بدون این که حسابی در کارش باشد، راه خود را می‌رفت. می‌گفت فرشته‌ای در کودکی به او ظاهر شده و به او گفته که: «راحت را برگزین و من کمک خواهم کرد.» از همان کودکی تا آخرین نفس، به نیوغ و استعداد خود ایمان داشت و شاید همین امر موجب می‌شد که بار آن همه طعن و سختی را بکشد و هم چنان به راه برگزیده خود ادامه دهد.

آندرسن پس از فراغت از تحصیل، اوقات خود را وقف نوشتمن کرد و هرگز به سیاست نپرداخت. در طول عمر خود، نوشتنهایش مکرر مورد اعتراض هموطنانی قرار گرفت که بی‌استعداد و بی‌سود و جسور و مغروفش می‌شمردند. انتقادات شدید به قدری او را ناراحت می‌کرد که غالباً باکمک دوستان خود و به خصوص خانواده «کولین»، کشور خویش را برای مدتی ترک می‌کرد.

معروف است که تلفظ و لهجه او در زبان‌های دیگر، حتی در آلمانی که با آن آشنایی بیشتر داشت، چندان خوب و روشن نبود. انگلیسی را با لهجه‌ای چنان سخت صحبت می‌کرد که هنگام توضیح مطلبی به والتر اسکات، نویسنده انگلیسی پس از مدتی تأمل به او گفت: «دست عزیز، خوب است به دانمارکی سخن بگویید؛ چون آن را بهتر از انگلیسی حرف می‌زنید.»

درباره زندگی و خلق و خوی آندرسن، دوست و دشمن او داستان زیاد

می‌شد. با این که تا سال ۱۸۳۸، مخارج خود را فقط از فروش نوشتنهایش فراهم می‌کرد و آثارش در اوایل خریدار چندانی نداشت، اما به هر ترتیب بود دست از سفر برنمی‌داشت. خود او در این‌باره می‌گوید: «مسافرت مانند حمام نیروپخشی است که روحیه و فکر و استعداد را پاک و بارور می‌کند و بدان قدرت خاص می‌بخشد.»

آندرسن در سال ۱۸۵۳، نخستین اثر خود را برای کودکان به چاپ رساند که با اعتمای مردم دانمارک روبه رو شد و حتی منتقدان توصیه کردند که بهتر است او از این شیوه داستان سرایی دست بردارد؛ زیرا که به هیچ وجه در آن استعدادی ندارد.

اما در سال ۱۸۳۸، شهرت آندرسن بالا گرفت و آقای «کولین»، حامی او، توانست از پادشاه سوئد برای وی کمک قابل توجهی به صورت هزینه دو سال مسافرت به سراسر اروپا بگیرد. این کمک از جانب پادشاه به نویسنده‌گان سرشناس داده می‌شود. در این سال‌ها شهرت آندرسن بیشتر به دلیل اشعار و داستان‌هایش برای بزرگسالان بود. او در این سفرها با نویسنده‌گان معروف آن زمان چون ویکتورهوجو، والتر اسکات، چارلز دیکنز، آلکساندر دوما، بالزاک و برادران گریم آشنا شد و با آنان به بحث و گفت‌وگو پرداخت و از مصاحبت‌شان لذت برداشت.

هانس در سال ۱۸۳۹، آخرین امتحان دانشگاه را گذراند و در همین سال، اولین مجموعه اشعارش را به چاپ رساند و بنا به گفته خود، در همه خانه‌ها به رویش گشوده شد. در سال‌های ۱۸۴۲ تا ۱۸۴۴، تعدادی از قصه‌های پریان آندرسن منتشر شد، اما این قصه‌ها نیز مورد انتقاد شدید قرار گرفت. منتقدان آن زمان که بنا به سنت طرفدار ادبیات تعلیمی و تهذیبی بودند، فقدان پیام‌های تعلیمی صریح و روشن در آثار آندرسن را مورد انتقاد قرار دارند و برخی حتی قصه‌های او را به داشتن جنبه‌های بدآموزی متهم کردند. این منتقدان آثار نویسنده معاصر دیگری را

به رخ او کشیدند که آثارش شامل درس‌های اخلاق و پیام‌های تعلیمی بود. اما کودکان خلاف منتقدان، از قصه‌های پریان آندرسن استقبال بسیار کردند. رمان‌های آندرسن از جمله رمان «بداهه‌گو» که برای بزرگسالان نوشته شده بود نیز مورد توجه خوانندگان قرار گرفت و به زبان‌های مختلف اروپایی ترجمه شد.

آندرسن در سال ۱۸۴۳، مجموعه افسانه‌هایش را برای کودکان منتشر کرد. با انتشار این افسانه‌ها، نظر بسیاری از هموطنانش به نوشتنهای او جلب شد و آندرسن به شهرت جهانی رسید. علاقه و تشویق مردم، سبب دلگرمی او شد؛ طوری که تا پایان عمر بیش از ۱۵۰ قصه و افسانه برای کودکان پدید آورد که از این میان ۳۰ الی ۴۰ قصه، از قصه‌های دیگر معروف‌ترند.

اکنون کودکان دانمارکی و سایر کشورهای جهان که با افسانه‌های آندرسن آشنا شده بودند، اورا یکی از بهترین دوستان خود می‌دانستند. آندرسن تعریف می‌کند که در یکی از سفرهایش، کودکی به سویش می‌دود

1- Hans Christian Andersen

- ۲- کمال پولادی: آشنایی با ادبیات کودک، قسمت سوم: پیرایش ادبیات کودک در اروپا (گلستانگ)، سال دوم، شماره ۴ زمستان ۱۳۷۵، ص ۳۷.
- ۳- هله برینگ ینسن: آندرسن: بجهه‌ها قادر به درک من نیستند! ترجمه شاهین ضیایی، شباب، پیش شماره و شماره ۱، (آبان و آذر ۱۳۷۱)، ص ۶۳

فهرست منابع و مأخذ

- (۱) آهی، مهری، هانس کریستیان آندرسن و آثار او، گزارش شورای کتاب کودک، سال سیزدهم، ش ۱ (خرداد ۱۳۵۴).
- (۲) امیروانی، سارا، «بی‌ینال‌های جهانی تصویرگری کتاب کودک»، پایان نامه کارشناسی نقاشی، دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، ۱۳۶۴.
- (۳) بتلهایم، برونو، کاربردهای افسون، ترجمه کاظم شیوا رضوی، تهران: کاظم شیوا رضوی، [بی‌تا].
- (۴) برزو، سیروس، هانس کریستیان آندرسن، کیهان بچه‌ها، ش ۲۱۵۱ (۱۹ مرداد ۱۳۷۸).
- (۵) برینگ نیسن، هلمه، آندرسن: بجهه‌ها قادر به درک من نیستند! ترجمه شاهین ضیایی، شباب، پیش شماره (آبان و آذر ۱۳۷۱).
- (۶) پرایپ، ولادیمیر، ریخت‌شناسی قصه‌های پریان، ترجمه فریدون بدراهی، تهران: انتشارات نوس، ۱۳۶۸.
- (۷) پولادی، کمال، آشنایی با ادبیات کودک (قسمت سوم)، گلستانگ، ش ۴ (زمستان ۱۳۷۵).
- (۸) پیروزد، رضا، آیا افسانه‌ها در دنیای امروز کاربرد دارند؟ سروش نوجوان، ش ۸۰ (آبان ۱۳۷۳).
- (۹) حجازی (فرهانی)، بنفشه، ادبیات کودکان و نوجوانان: ویژگی‌ها و جنبه‌ها، تهران: انتشارات روشنگران و مطالعات زنان، زمستان ۱۳۷۴، چاپ دوم پاییز ۱۳۷۷.
- (۱۰) خرامان، مصطفی، دنیای مهربان آندرسن، سروش نوجوان، ش ۱۳ (فرووردين ۱۳۶۸).
- (۱۱) خلچ، منصور، نگاهی به زندگی و آثار هانس کریستیان آندرسن: خلاقیت در خدمت فرهنگ جهانی، همشهری، ش ۲۱۵۵ (۱۲ تیر ۱۳۷۷).
- (۱۲) شعاری نزد، علی اکبر، ادبیات کودکان، تهران: اطلاعات، ۱۳۶۴.
- (۱۳) کریمی، فرزانه، هانس کریستیان آندرسن (خالق دختر کبریت فروش). زن روز، ش ۲۳ (۱۶۰۰ فروردین ۱۳۶۷).
- (۱۴) میرکیانی، محمد، آندرسن و شیخ بهلیی، قلمرو ادبیات کودک، ش ۶ (زمستان ۱۳۷۰).

15) Bred dorff, Elias. Hans Christian Andersen.
London: Souvenir Press, 1975.

پی‌نوشت‌ها:

گفته و نوشته‌اند. در روایاتی که آمده است، او را ترسو، مغورو، عاشق بیشه، بیش از حد حساس و زورنج، در لباس پوشیدن بسیار بی‌سلیقه و شیقته و مشتاق شهرت و احترام خوانده‌اند. در جایی هم گفته‌اند: «او فردی عصبی، با جاهطلبی‌های معمول یک نمایش‌نامه‌نویس یا رمان‌نویس بود. از این که او را فقط نویسنده کودکان می‌نامیدند، آزرده خاطر بود. هنگامی که مردم در نظرداشتند به عنوان تجلیل از آثارش مجسمه‌ای از او بسازند که تعدادی کودک در حال شنیدن داستان‌هایش هستند، معترضانه گفت: «من برای همه آدمها می‌نویسم نه فقط کودکان. اتفاقاً کودکان کمتر قادر به درک داستان‌های من هستند.»

اما به نظر می‌رسد که در این میان، قضاوت آقای «هوگارد»، یکی از مترجمان دانمارکی الاصل آثار او که به زبان انگلیسی مطلب می‌نویسد و خود نیز داستان‌هایی برای کودکان نوشته و جوايز مهمی نیز در این زمینه به دست آورده است، صحیح‌تر از گفته‌های دیگر باشد. او کوتاه و روشن می‌گوید: «آندرسن آن چنان بود که قهرمانانش بودند؛ با تمام خوبی‌ها و بدی‌های شان.»

خود آندرسن در شرح حالت می‌نویسد که روزی نقاشی وارد کپنهایگ شد و گفت که فقط چهره مردان هنرمند نامی را می‌کشد. فردای خواندن اعلان، آندرسن به سراغ نقاش رفت و با کمال شرمذنگی دید که جز او فقط یک بازیگر تازه کار تأثیر به نزد نقاش آمد است.

هانس کریستیان آندرسن هرگز ازدواج نکرد و تا پایان عمر با عشق و علاقه خاص خود به کودکان، آثار بسیار زیبایی برای آن‌ها به رشته تحریر درآورد. آندرسن در زندگی نامه خود می‌نویسد:

«زندگی من مثل یک قصه پریان زیبا است، شاد و پر از حادثه

وظیفه شاعر را گفتن و نشان دادن حقیقت می‌دانست.

گرچه که آندرسن در به دست آوردن خواسته خود، به آداب و رسوم اجتماعی که در واقع چندان آشنایی هم با آن‌ها نداشت، بی‌توجه بود، هرگز به حق‌کشی، دروغ یا ربا متول نمی‌شد. او بی‌پروا و صمیمانه و تا حد جسارت، به دنبال خواسته خود بود. خواست او به قدری بی‌ريا و نیرومند بود که غالباً طرف مقابل را به میل خود تسلیم و همراه می‌کرد. در وصف او گفته شده است: «او بزرگ بود در چیزهای کوچک و کوچک بود در چیزهای بزرگ» و یا «او قلبی از طلا، زبانی از نقره و استخوانی از موم داشت.»

آندرسن هم‌چون مادر و خلاف پدر، یک مسیحی دیندار بود و اعتقادات دینی او در سه وجهه ایمان به خداوند، عمل به فضیلت و اعتقاد به جاودانگی روح خلاصه می‌شد و همین اعتقادات در بسیاری از لحظه‌های سخت زندگی، به کمک او شتافت. یکی از تکیه کلام‌های آندرسن، این آیه از انجیل بود: «به قلمرو فردوس برین وارد نخواهی شد، مگر آن که چون کودکی خردسال شوی.»